

in ista secunda specie, habet etiam gradum quandiu perveniat ad ultimum, quem si trascenderet, non esset in eadem specie. Verbi gratia: croceum habet gradus, et fit magis croceum quandiu veniat et fiat rubrum: et licet rubedo sit alia species quam croceitas, sunt tamen ejusdem generis; conveniunt enim in hoc quod est participare lucem incorporatam. Et de rubeo venit ad nigrum usque ad ultimum gradum nigri, qui in eodem genere transcendendi non potest. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, et postea albedo: et istae formae istorum duorum graduum, scilicet albedo et nigredo sunt contrariae. Nota, quod multi moderni tenent, quod duo gradus faciunt unam contrarietatem, sicut albedo et rubedo, albus et magis albus: et apud ipsos duplex est contrarietas, scilicet completa et incompleta. Prima est inter extrema maxime distantia, scilicet inter albedinem summam et nigredinem summam. Secunda est inter gradus medios; quia duo gradus distincti numero, non compatiuntur se ad invicem et denominative in eadem parte subjecti, sicut gradus ut duo et gradus ut tria, et sic de singulis. Unde talis latitudo, scilicet perfectius et imperfectius participari a subjecto sequitur formas, aut ratione formas, aut ratione subjecti. Ratione formae, ut patet in coloribus: nam lux incorporata magis vel minus participata, causat species contrarias: nam species quae perfectius participant de tali luce, puta albedo, est contraria speciei, quae imperfectius talem lucem participat, puta nigredo: et in talibus invenitur contrarietas. Quando vero tali latitudine non participat ratione formae, sed solum ratione subjecti, ut patet de magis vel minus illuminato; tunc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tamen non habet contrarium: lumini enim nihil est contrarium; et tamen constat quod aer est aliquando magis illuminatus, et aliquando minus. Ubiunque enim est contrarietas, ibi est magis et minus, et latitudo praedicta in formis. Ubiunque vero talis latitudo non est, ibi non est vera contrarietas. Et dico vera contrarietas: quia quaedam dicuntur contraria, quae opponuntur secundum habitum et privationem; sicut rationale et irrationale par et impar, sicut dicimus: et in unoquoque genere est una prima contrarietas, quae non est vere contrarietas, sed magis est habitus et privatio. Et hoc idem dico de omnibus contrariis immediatis: scilicet quod non opponuntur vere contrarie, licet sint habitus et privatio: sanitas enim et aegritudo sic opponuntur: nam si sanitas est humorum aequalitas, et aegritudo inaequalitas. Et quia aequale et inaequale opponuntur privative, melius diceretur quod sanitas et aegritudo opponuntur per modum habitus et privationis quam contrarie; et est causa quare non dicuntur habere medium. Sciendum est autem quod licet, ut dictum est, in aliquibus inveniantur la-

titudo et gradus, non tamen est intelligendum, quod cum una forma intenditur, quod augeantur per additionem gradus ad gradum; ita quod sint ibi duo gradus distincti, quorum unus addatur alteri, et posset ab eo distincte signari. Sed fit tale augmentum in quantum forma imperfecta fit perfecta: ita quod ipsa perfecta habet plusquam prius, non secundum partes signabiles diversas, sed virtute: ita quod primus gradus continetur in secundo virtute, sicut imperfectum continetur in gradu perfecto. Ex istis patet, quod quia substantia non suscipit magis vel minus, ut dictum est, quod substantiae nihil est contrarium. Et sic patent communitates substantiae.

Proprium autem substantiae est, quod secundum sui mutationem sit susceptibilis contrariorum. Dicitur autem hoc esse proprium substantiae, quia sibi soli per se convenit: et si aliqua dicuntur suscipere contraria, sicut linea dicitur recta vel curva; tamen linea non suscipit ista nisi ratione substantiae. Datur etiam instantia de oratione et opinione, quae eadem manens, aliquando est vera, aliquando est falsa. Ad quam respondet Philosophus, quod hoc non fit secundum mutationem orationis vel opinionis: non enim mutatur oratio vel opinio, dum Socrates sedet, eo surgente; sed mutatur res: non enim per sui mutationem, oratio vel opinio dicitur esse susceptibilis contrariorum, sed per mutationem rei significatae. Solum ergo substantiae hujusmodi convenit: et si aliis convenit hujusmodi, est ratione substantiae in qua habent esse: ut patet de superficie quae est susceptibilis albedinis et nigredinis, de cujus ratione est actu vel aptitudine esse in substantia, ut supra dictum est. Et sic patet de praedicamento substantiae etc.

TRACTATUS III.

DE PRAEDICAMENTO QUANTITATIS.

CAPUT I.

De numero qui est quantitas discreta.

Quantitas dividitur in continuam et discretam. Dicitur autem discreta quantitas, cujus partes inter se ita se habent, quod sunt separatae, et ad unum commune terminum non copulantur: partes enim huius numeri qui est decem, ad nullum commune terminum copulantur; non enim in numero qui est decem invenitur aliqua particula, ad quam copulentur aliae particulae, cum omnes particulae ejus sint separatae una ab alia. Continua vero quantitas dicitur, cujus partes ad

unum commune terminum copulantur, quia omnes sunt separabiles, ut infra dicitur. Dividitur autem quantitas discreta in numerum et orationem. Est autem numerus multitudo ex unitatibus aggregata. Aliter autem definitur numerus sic: numerus est multitudo mensurata per unum. Ad videndum autem prædictas definitiones, sciendum est quod unum convertitur cum ente; et unum est principium numeri. Unum autem primo modo sumptum nihil aliud est quam ens indivisum. Addit autem unum supra ens, negationem seu privationem divisionis. Et quia omne ens est unum isto modo sumptum, ideo unum sic sumptum non solum est in genere quantitatis, sed in omnibus generibus sicut et ens; et ideo unum est de transcendentibus, et multitudo causata per unum isto modo sumptum, non est numerus qui est species quantitatis; sed est de transcendentibus: dicimus enim esse quatuor Angelos vel tres personas in divinis, et tamen nec in Angelis nec in Deo est quantitas. Unum autem quod est principium numeri, addit super unum quod convertitur cum ente non rem aliquam, sed concernit illud addendo sibi duas rationes: scilicet quia dicit non omnem indivisionem, id est non dicit omne ens in quantum est indivisum quantitatis continuæ, et dicit rationem mensuræ discretæ. Quia enim numerus, qui est species quantitatis, censatur ex divisione¹ continui; supponatur quod divideremus unam lineam in multas partes: cum quaelibet pars lineæ quæ sit dividitur sit indivisa, et lineæ sic considerata est unum: unde unum nihil aliud est, quam continuum indivisum. Unum ergo quod convertitur cum ente, dicit ens indivisum, quodcumque sit illud. Unum autem quod est principium numeri dicit ens continuum indivisum: et numerus ex talibus unitatibus aggregatur, ubi sunt multa continua divisa ab invicem, et in se indivisa. Secunda ratio quam addit unum quod est principium numeri, supra unum quod convertitur cum ente, est ratio mensuræ discretæ. Ubi nota, quod mensurari discreto potest sumi dupliciter. Uno modo, ut idem sit quod certificari apud intellectum, quot sunt aliquæ res, in quantum aliqui per unum aliquoties replicatum certificatur de numero illorum quæ numerat; et isto modo sumpta mensura est proprietas accidentaliter ipsis numeri, et convenit etiam uni quod convertitur cum ente. Alio modo sumitur mensurare pro eo quod est facere tot res formaliter, sicut albedo formaliter facit album; et talis mensura est de ratione unius vel numeri. Habemus ergo quid est unum ex cuius aggregatione fit numerus, et qualiter sit mensura essentialiter vel accidentaliter.

Ad videndum autem quid sit multitudo, sciendum quod,

¹ Al. ex dictione.

ut supra dictum est, primum quod intellectus noster intelligit est ens. Secundo vero intelligit negationem entis, prout intelligitur aliud non esse hoc ens. Ex his duobus statim intelligit divisionem; unde divisio est distinctio per ens et non ens. Tertio intelligit unum, quod privat divisionem; est enim unum ens in quo non est prædicta divisio; et sic intellectus unius posterior est intellectu divisionis, sicut intellectus privationis posterior est intellectu habitus quem privat. Quarto intelligit multitudinem; quæ dicit duas negationes: quarum una est, quod hoc non sit illud: altera est, quod quodlibet eorum non sit divisum, et per consequens sit unum. Et propterea multitudo definitur per unum; quia nunquam dicuntur multa, nisi quodlibet eorum sit unum, seu ens indivisum. Et sicut modo sumpsimus ens et divisionem, et unum et multitudinem in transcendentibus; sic sumatur in quantitate; ita quod sicut sumebatur ens, ita hic sumatur continuum; licet aliqua differentia sit inter ea, ut supra dictum est. Sciendum quod hæc multitudo, quæ est in quantitate, est multa continua, quorum unum non est aliud, et quodlibet eorum est indivisum in se, sive unum, quod idem est. Et sic patet prima definitio numeri, scilicet: Numerus est multitudo ex unitatibus aggregata. Patet etiam secunda definitio, scilicet, Numerus est multitudo mensurata per unum: nam quia unum multoties replicatum causat multitudinem, per hoc certificatur de multitudine quanta sit discreta, et sic unum est mensura multitudinis, et patet de numero etc.

CAPUT II.

De secunda specie quantitatis discretæ, scilicet de oratione.

Oratio est vox aggregata ex distinctis syllabis eam mensurantibus, et in partibus suis non habens permanentiam. Ad intelligendum autem prædictam definitionem, sciendum quod vox non ponitur hic pro qualitate: est enim vox in tertia specie qualitatis, ut infra patebit; sed pro aliquo quod fuit¹ in voce: quia in tali voce sunt multæ dictiones et syllabæ, quæ licet indivisibiles sint, tamen sunt successivæ: nam una succedit alteri. Unde in talibus syllabis est duo considerare: scilicet indivisibilitatem earum, et successionem. Talis autem indivisibilitas non est indivisibilitas unitatis, aliquam oratio esset numerus: sed est indivisibilitas mensurans duratio-

¹ Al. fuit.

nem, secundum quod tales plures syllabae indivisibiles plus durant, quam una. Unde si in oratione consideramus indivisibilitatem syllabarum, per hoc convenit cum numero. Si vero ibi consideratur mensura durabilitatis, quae tamen non est semper stans, sed est successiva; in hoc convenit cum tempore, quod est mensura successiva et successorum, ut infra patebit. Non tamen oratio est numerus simpliciter, sed est numerus pertinens ad mensuram durationis: nec est tempus continuum, quod nihil aliud est quam successio continuata semper divisibilis: sed est successio aliquorum indivisibilium, puta syllabarum. Sciendum est autem, quod Philosophus libro Praedicamentorum dicit, quod oratio mensuratur syllaba brevi et longa. Alius textus habet quod syllaba brevis et longa mensuratur oratione. Mensuratur autem oratio syllaba eo modo, sicut dictum est, quod numerus mensuratur unitate quae indivisibilis est, in quantum hujusmodi: similiter etiam oratio mensuratur syllaba, quae, ut dictum est, indivisibilis est. In hoc autem quod dicitur: talis syllaba brevis est vel longa, non est intelligendum, quod talis brevitatis vel longitudo pertinet ad tempus continuum, ita videlicet quod oratio sit aggregata ex multis temporibus continuis: alioquin non esset alia species a tempore: partes enim temporis non faciunt aliam speciem a tempore. Sed indivisibili durationi syllabae aliquando coexistit tempus continuum, seu simul cum eo existit: quod tempus aliquando est breve, et aliquando longum: unde tempus continuum est mensura successorum quae sunt in motu. Syllabae vero existunt in quodam indivisibili, et sine motu, licet sint cum mutatione et successione, sub aliqua tamen mensura, ut dictum est. Unde mensura, quae est tempus et mensura, quae est ipsis syllabae, licet sint diversae mensurae durationum seu durabilitum, tamen possunt simul existere. Et sic syllaba dicitur brevis vel longa, non ex longitudine vel brevitate continua quae sit in ea, cum ipsa sit indivisibilis: sed ex longitudine et brevitate temporis continui, quod a coexistit. Aliqui tamen dicunt, quod licet syllabae non sint motus, tamen fiunt per motum. Cum autem omnis motus mensuretur tempore continuo, propter hoc syllabae dicuntur longae vel breves, ex longitudine vel brevitate temporis continui mensurantis motus per quos syllabae fiunt. Alii dicunt aliter de oratione. Secundum enim eos cum numerus causeatur ex divisione continui, et nihil addat supra continuum nisi divisionem in qua quodlibet est indivisum, et tamen est alia species quantitatis quam continua; ita accidit de oratione res-

* *Al.* sed etiam.

pectu temporis: nam oratio est multa tempora divisa, quorum quodlibet est indivisum; et tamen est alia species a tempore. Et sic patet de quantitate discreta etc.

CAPUT III.

De quantitate continua in communi secundum logicam intentionem.

Continua vero quantitas est cujus partes ad unum communem terminum copulantur. Notandum, quod aliqui sic intelligunt hoc, scilicet quod partes continui copulantur ad unum terminum communem: nam partes lineae terminantur ad unum punctum, quod actu eam terminat, non ad punctum in potentia: similiter superficiei partes copulantur ad lineam, quae actu eam terminat, et partes corporis ad superficiem terminantem illud. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod nos debemus imaginari punctum, quod est indivisibile in linea, moveri, et motu suo causare lineam, et lineam motam causare superficiem, et superficiem motam causare corpus, et Nunc motum causare tempus. Quibus sic causatis et imaginatis, licet non ita sit realiter, intelligimus praedictam definitionem: si enim punctus motus causat lineam; omnes partes lineae per punctum copulantur. Et quia in qualibet parte lineae est imaginari secundum istam viam punctum ad quem se continue habet alia particula sine alia decisione, ideo dicitur linea esse continua. Eodem modo se habebat de superficie respectu lineae, a qua mota, ut dictum est, imaginatur eam causari: nam partes ejus per lineam et ad lineam continuantur: similiter etiam se habet de corpore respectu superficiei. Et quia locus superficiei quaedam est; eodem modo habet terminum communem suarum particularum, sicut superficies. Sciendum tamen est, quod Philosophus libro Praedicamentorum dicit, quod partes loci copulantur ad eundem terminum ad quem copulantur partes corporis: quod non bene intelligitur, si locus est superficies corporis continens. Cum enim terminus communis partium corporis sit superficies, sequitur quod terminus loci sit superficies; et sic superficies erit terminus superficiei. Uti nota, quod locus potest dupliciter considerari. Uno modo, pro superficie corporis continens; et tunc terminus partium ejus dicitur linea, ut dictum est: alio modo sumitur locus pro toto corpore locante, sicut aer dicitur esse locus aquae, et ignis locus aeris; et isto modo dicit Philosophus, quod partes loci copulantur ad eundem terminum, ad quem copulantur partes corporis. Partes autem temporis copulantur ad Nunc. Et sic patet de definitione quantitatis continua.

CAPUT IV.

*De quantitate habente positionem,
et de requisitis ad ipsam.*

Habet autem quantitas continua positionem, licet non omnis. Notandum, quod positio idem est, quod ordo partium in loco, et hæc est unum de decem prædicamentis, quæ etiam dicitur situs, de quo infra dicitur. Alio modo dicitur positio ordo partium in toto: et sic positio est differentia quantitatis. Ad hoc autem quod quantitas habeat positionem, requiruntur tria. Primo, quod habeat partes suas continuas signabiles, et non signatas. Secundo quod secundum hanc signabilitatem habeat partes inter se ordinatas, unam videlicet post aliam. Tertio quod partes illas habeant permanentiam. Ratione primi, numerus, qui habet partes suas non signabiles sed signatas, quantumcumque habeat eas ordinatas, puta duo post unum, et tria post duo, et sic de aliis, non habet positionem. Ratione tertii, licet tempus habeat partes continuas signabiles et non signatas et ordinatas; quia tamen non habet eas permanentes, ideo non habent inter se positionem. Oratio vero partes suas neque continuas habet, nec etiam permanentes, ut dictum est: ideo non habet positionem in partibus suis. Species ergo quantitatis habentes positionem, sunt linea, superficies, corpus, locus. Et licet punctus non sit quantitas, quia est quid indivisibile, et principium quantitatis, quia est principium lineæ; quia tamen habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere positionem: nam communiter dicitur, punctus est indivisibile habens positionem, cum sit finis prioris partis, et initium posterioris. Unitas vero est indivisibile, non habens positionem; et sic patet quæ quantitas habet positionem, et quæ non.

CAPUT V.

*De speciebus quantitatibus continuæ;
et primo de lineâ.*

Nunc dicendum est de prædictis speciebus quantitatis continuæ; et primo de lineâ. Est autem lineâ longitudo sine latitudine et profunditate, cujus extrema sunt duo puncta. Ad quod intelligendum, sciendum est, quod cum quantitas sit mensura sive extensio substantiæ, ut supra dictum est, substantia corporea in quantum huiusmodi, ¹ tripliciter mensuratur, seu extendi potest secundum quod tripliciter diametri in ar-

¹ At in quantum huius.

gulis rectis possunt se intersecare, et non pluries: si enim unus diametrum debet intersecare alium in angulis rectis, oportet quod sit ad modum crucis sic.

Ubi sunt duo anguli recti ex parte superiori, et duo ex parte inferiori. Dicitur autem angulus rectus, qui causatur ex ductu lineæ perpendiculariter cadentis super lineam rectam sic. Unde si talis lineâ eadit in medio, causat duos angulos rectos, ut dictum est. Habemus ergo duos diametros, se in angulis rectis in cruce supposita intersecantes. Si vero tertius diametrum debet prædictos duos diametros intersecare in angulis rectis, oportet quod transeat per punctum, ubi quatuor anguli recti junctur. Nec potest quartus diametrum prædictos tres diametros intersecare, quia causet angulum rectum. Unus ergo diametrum dictorum trium dicitur longitudo, secundum latitudinem, tertius vero profunditas, quæ dicuntur tres dimensiones. Unde si consideretur longitudo sine aliis duabus dimensionibus dicitur lineâ. Extrema vero lineæ, si habet extrema, quod dico propter lineam circumferentiam, quæ non habet extrema, sunt duo puncta: terminant enim lineam ad indivisibile secundum illam dimensionem. Si enim semper esset dare divisibile secundum illam dimensionem, cum huiusmodi dimensio sit lineâ, ut dictum est, tunc lineâ nunquam terminaretur. Superficies vero continet duas dimensiones de prædictis; scilicet longitudinem et latitudinem, cujus extrema sunt duæ lineæ, vel una: quod dico propter superficiem circumferentiam, quæ una lineâ terminatur. Sicut enim dictum est, ad hoc quod lineâ terminetur ad indivisibile secundum illam dimensionem, sic oportet quod superficies terminetur ad indivisibile secundum latitudinem, et hæc est lineâ. Corpus autem continet omnes prædictas tres dimensiones, seu ipsum corpus est ipsa trina dimensio, sicut superficies est duplex dimensio, et lineâ una. Terminatur autem corpus ad superficiem quæ indivisibilis est secundum profunditatem, vel ad lineam quæ indivisibilis est secundum latitudinem. Notandum, quod licet corpus sit trina dimensio, scilicet longitudo, latitudo et profunditas; tamen ratio corporis perficitur ex sola profunditate. Similiter etiam licet superficies contineat duas dimensiones, scilicet longitudinem et latitudinem; tamen ratio ejus specifica completur ex sola latitudine: sicut ratio specifica

hominis completur ex rationali; quamvis homo sit sensibilis et vivus. Ratio vero bruti ex sensibili completur, licet etiam cum hoc sit vivum. Lineæ vero ratio specifica perficitur ex sola longitudine. Et quia quantitas continua hoc habet, quod semper sit divisibilis; si corpus in quantum corpus terminari debet ad indivisibile, terminabitur ad superficiem, quæ licet sit divisibilis, non tamen secundum profunditatem in qua consistit ratio specifica corporis, ut dictum est: et similiter de superficie respectu lineæ. Et sic patet de tribus speciebus quantitatis continuæ.

CAPUT VI.

De loco, qui est species quantitatis continuæ.

Sequitur de loco. Est autem locus superficies corporis continentis immobilis. Licet enim locus sit superficies, non tamen sequitur quod locus sit in genere superficiei; sed est aliud genus quantitatis propter aliam differentiam specificam superadditam, quæ non convenit superficiei in quantum superficies est, nec sibi disconvenit; scilicet immobilis. Sciendum, quod cum non sit dare vacuum in natura, oportet omne corpus alio corpore circumdari. Dimittamus modo de ultima sphaera. Unde superficies corporis circumdantis illam, quæ contigua est corpori circumdato, dicitur esse locus. Nec propter hoc talis superficies dicitur locus, quia circumdat; alioquin navis quæ vadit cum flumine, cum semper sit circumdata superficie ejusdem aquæ, eo quod ipsa semper descendit sicut aqua descendit, diceretur esse in eodem loco, quod tamen falsum est: similiter etiam navis ligata ad ripam fluminis, cum propter fluxum aquæ semper mutet superficiem, tunc semper mutaret locum: quod etiam falsum est. Non ergo ratio loci est ratio superficiei, nec e converso; sed ratio loci consistit in hoc quod est immobilis, scilicet secundum situm universi. Unde dato quod mundus esset vacuum, et esset solum caelum continens vacuum, et unus lapis esset in centro, quantumcumque non circumdaretur superficie corporis continentis; tamen adhuc esset in loco, quia esset in parte, quæ per respectum ad situm universi, seu caeli, esset immobilis. Et sic patet de loco.

CAPUT VII.

De tempore, quomodo est quantitas successiva.

Tempus autem est numerus motus primi mobilis secundum prius et posterius. Ad intelligendum autem prædictam definitionem, sciendum quod duplex est numerus: scilicet quo

numeramus, ut duo, tria et hujusmodi: et ista est prima species quantitatis discretæ, de qua dictum est. Alius est numerus numeratus, scilicet istæ res, quibus nos istum numerum applicamus in quantum numerantur, ut duo canes, vel tres lineæ; et isto modo simitur hic numerus. Sciendum quod in omni motu est quantitas successiva faciens ipsum formaliter quantum quantitate successiva, quæ quantitas successiva non est motus, sed accidens ejus. Motus autem primi mobilis, scilicet ultimi caeli, quia est regularissimus et simplicissimus omnium motuum; ideo quantitas ejus successiva est regularissima et simplicissima omnium aliarum quantitatum successivarum. Et ideo applicando illam ad omnes alios motus, qui, ut dictum est, successivi sunt, certificamur de duratione ipsorum; et hoc est mensurari, ut supra dictum est. Quia vero anima in illa successione motus primi mobilis, considerat prius et posterius; illa successio sic numerata vel mensurata ab anima per prius et posterius dicitur esse tempus: sicut diem vocamus successionem unius partis motus primi mobilis, prout scilicet partes ejus moventur ab oriente in occidentem. Unde tale prius in successione, prout scilicet pars primi mobilis movebatur in oriente, et tale posterius, prout scilicet pars movebatur in occidente, considerata ab anima faciunt dictum tempus, puta diem, et sic de aliis; et hoc tempus, ut dictum est, applicando ad omnia successiva, de eis certificamur quantum ad ipsorum durationem in tali successione. Patet ergo qualiter tempus est numerus motus secundum prius et posterius. Notandum, quod quia, ut dictum est, tempus est subjective in motu primi mobilis, sicut est passio in suo subjecto; secundum ea quæ sunt in illo motu, dicimus aliqua esse in tempore. Unde in motu est considerare mobile, et indivisibile ipsius motus, quod dicitur mutatum esse, quod se habet ad motum sicut punctus ad lineam. Et sicut in qualibet parte lineæ est imaginari punctum, sic in qualibet parte motus est considerare mutatum esse: omnis enim motus si terminabilis est, terminatur ad mutatum esse, sicut ad terminum intraneum, sicut linea ad punctum. Unde illi motui respondet tempus dupliciter: quia, et sicut ejus passio, quia est successio ejus, ut dictum est, et sicut ejus mensura: non enim tempus solum mensurat alios motus, sed etiam partes motus primi mobilis: dicimus enim quod una circulatio facta est in una die. Ipsi vero mutato esse, quod est indivisibile in motu, respondet in tempore nunc, quod est indivisibile temporis, vel est idem res, licet posset ratione differre; et in omni tempore est signare nunc, sicut in linea punctum; et si tempus terminaretur, utique ad nunc terminaretur. Patet ergo de tempore.

CAPUT VIII.

Quod quantitas non suscipit magis nec minus, nec habet contrarietatem; sed secundum eam¹ aliquid dicitur æquale vel inæquale alteri.

Commune est autem omni quantitati, non suscipere magis et minus, nec suscipere contrarietatem. Quod qualiter intelligatur, supra de prædicamento substantias dictum est. Sciendum autem quod a Philosopho, lib. Prædicam., ponitur instantia de magno et parvo, quæ videntur esse in quantitate, et videntur esse contraria. Et respondet primo, quod magnum et parvum non sunt in genere quantitatis; sed sunt in genere relationis: non enim magnum dicitur aliquid absolute: alioquin non diceretur milium magnum et mons parvus, nisi per respectum ad aliud milium, vel per respectum ad montem magnum. Secundo respondet, quod dato quod magnum et parvum essent in genere quantitatis, non tamen essent contraria: idem enim non potest esse contrarium sibiipsi: et tamen una et eadem quantitas dicitur magna per respectum ad minorem, et parva per respectum ad maiorem. Proprium autem quantitatis est, secundum eam æquale vel inæquale dici. Ad quod intelligendum, sciendum est quod quantitas dupliciter potest sumi. Uno modo pro magnitudine molis; alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quantitas pertinet ad hoc prædicamentum, quia ista est prior, et notior acceptio quantitatis. Secundo modo quantitas est de transcendentibus, quia in multis generibus invenitur, sicut et perfectum: dicimus enim, iste est magnus medicus, idest perfectus: et, ista est magna similitudo: et secundum quantitatem utroque modo sumptam dicitur æquale et inæquale: dicimus enim duas lineas esse æquales, et duas albedines similiter. Et quia quantitas primo modo est notior et magis propria; secundo autem modo dicitur transumptive ab illa; ideo æquale vel inæquale dicitur proprie secundum quantitatem primo modo sumptam. Notandum, quod unum convertitur cum ente; et sic quicquid est ens, est unum. Cum autem substantia, quantitas et qualitas sint entia, oportet quodlibet eorum esse unum. Et cum in substantia, quantitate et qualitate possint esse plura entia: ergo in eis possunt esse plura, quorum quodlibet est unum, quæ sunt multa. In quolibet ergo istorum prædicamentorum est unum et multa. In uno autem in substantia fundatur relatio quæ dicitur identitas; in uno vero in quantitate fundatur relatio quæ dicitur æqualitas: in uno in qualitate, fundatur relatio

quæ dicitur similitudo; diversimode tamen. Nam unum dicitur tripliciter: scilicet unum numero, ut Socrates vel Plato: quilibet enim per se est unus numero; aliud est unum specie, ut Socrates et Plato sunt unum in homine; aliud est unum genere, ut homo et equus sunt unum in animali. Identitas autem quæ fundatur in uno in substantia, non fundatur in uno in genere, nec in uno in specie, sed in uno numero, ac si essent duæ substantiæ. Unum vero numero est idem sibiipsi, prout nunc sumitur idem: licet etiam in substantia possit dici idem specie et idem genere; tamen non sic modo sumitur identitas: unde talis identitas non est relatio realis, sed rationis, ut infra dicitur. Æquale vero, et simile, non fundatur in uno secundum numerum, quia nihil est æquale vel simile sibiipsi, sed fundatur in uno secundum speciem: nam duas lineas dicimus æquales, et duas albedines similes. Notandum quod æquale et simile sumuntur communiter, scilicet pro utroque fundamento æqualitatis, et utroque ejus termino: æqualitas enim est duorum, unius fundamentaliter, et alterius ut termini, et e converso: similitudo autem est multa¹ terminis: nam ad similitudinem sufficit participatio qualitatis secundum eandem speciem: quæ enim sunt alba, sunt similia, et quæ participant diversas qualitates quantum ad speciem, sunt dissimilia, ut album et nigrum. Non est autem sic de æqualitate: non enim sufficit ad æqualitatem, quod sint duæ quantitates ejusdem speciei: alioquin omnes lineæ quæ sunt ejusdem speciei, essent æquales, quod tamen falsum est; sed requiritur, quod sint duæ quantitates ejusdem speciei cum privatione majoris et minoris, ut scilicet una omnino non sit major, nec minor altera. Inæquale vero non sumitur secundum diversas species quantitatis, ut dictum est de simili in qualitate; sed in eis quæ sunt ejusdem speciei sine privatione majoris. Et sic patet quid sit idem, quid æquale, quid simile. Sciendum quod licet fundamentum identitatis sit substantia, ut dictum est, tamen potest dici de aliis prædicamentis, et in eis fundari: dicimus enim quod hæc albedo est eadem sibiipsi, et hæc linea est eadem sibiipsi. Et ideo non est proprium substantiæ secundum eam dici idem vel diversum, cum hoc conveniat aliis prædicamentis, licet conveniat substantiæ principaliter. Proprium autem quantitatis est secundum eam dici æquale vel inæquale, quia nihil dicitur æquale vel inæquale nisi secundum quantitatem. Proprium vero qualitatis est secundum eam dici simile vel dissimile. Et sic patet de prædicamento quantitatis.

¹ Forle unita.